

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ (ПРОЄКТИ) НАУКОВИХ УСТАНОВ НАПН УКРАЇНИ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5210>

ЛУГОВИЙ Володимир Іларіонович

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, перший віцепрезидент Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

ТОПУЗОВ Олег Михайлович

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, віцепрезидент Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

РЕГЕЙЛО Ірина Юріївна

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-організаційного відділу апарату Президії Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

ГУДИМ Ірина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник науково-організаційного відділу апарату Президії Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Анотація. У публікації представлено перелік і короткий огляд науково-практичних заходів (проектів), організованих та проведених науковими установами Національної академії педагогічних наук України упродовж 2023 р. На виконання наказу МОН України «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України» від 6 червня 2022 № 527 установами НАПН України успішно здійснюється реалізація плану заходів НАПН України щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року, затвердженого постановою Президії НАПН України від 28 липня 2022 р. № 1-2/9-129. В окреслених заходах та проектах представлено результати досліджень вчених НАПН України зокрема, аналіз стану національно-патріотичного виховання в Україні, визначення проблемних питань, окреслення перспектив реалізації напрацьованих у науці ідей і положень в освітню практику.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання; заходи; проекти; наукові установи НАПН України.

6 квітня 2023 р. відповідно до плану роботи Національної академії педагогічних наук України відбувся *методологічний семінар «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання»*. (НАПН України, 2023; Інститут проблем виховання НАПН України, 2023). Програма семінару включала роботу пленарного та п'яти секційних засідань, відеозаписи яких викладені у вільному доступі на YouTube каналі Інституту:

СЕКЦІЯ 1. *Національно-патріотичне виховання в Україні: виклики та відповіді*.

СЕКЦІЯ 2. *Цінності національно-патріотичного виховання воєнного і повоєнного часу Підключення за покликанням*.

СЕКЦІЯ 3. *Військово-патріотичне виховання в контексті досвіду національного спротиву*.

СЕКЦІЯ 4. *Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у цифровому просторі: методологія та технології*.

СЕКЦІЯ 5. *Партнерство держави, освіти та громадянського суспільства у формуванні національ-*

ної ідентичності.

Відкрив семінар президент НАПН України *Василь Кремень*. З мотиваційним словом перед зібранням виступив Міністр освіти і науки України *Оксен Лісовий*. Модерувала захід академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України *Світлана Сисоєва*. Очно і офлайн у семінарі взяли участь понад 500 осіб.

Президент НАПН України В. Кремень зазначив про важливість семінару як складової діяльності наукової установи зі створення науково-методологічного і методичного підґрунтя розвитку освіти незалежної України. Наголошено на важливості розроблення проблематики національно-патріотичного виховання, що є в основі формування світогляду і переконань молодих захисників незалежності й цілісності нашої держави.

До учасників семінару звернувся Міністр освіти і науки України *Оксен Лісовий*. Він наголосив

на значенні семінару в нинішніх умовах, оскільки відбувається переосмислення багатьох речей, подій і винайдення нових інструментів: «Наші діти нині відчують те саме, що й ми, але на відміну від дорослої людини, яка може воювати, донатити, волонтерити, діяти на свій власний розсуд за покликом серця, — дитина має знайти якийсь інший вихід для своїх емоцій і бажань, знайти для себе значимі цілі».

З доповідями на пленарному засіданні виступили: заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань молоді і спорту, голова підкомітету з питань національно-патріотичного виховання *Василь Мокан*; заступник Міністра молоді та спорту України *Марина Попатенко*; голова Святошинської районної в місті Києві державної адміністрації *Сергій Павловський*; директор Інституту проблем виховання НАПН України *Іван Бех*; ректор Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» *Олена Караман*; підполковник, заступник начальника військового факультету фінансів і права Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка з морально-психологічного забезпечення *Ігор Зіняк*; голова Київської організації Товариства «Знання» України *Василь Неволов*; керівник освітніх проєктів Асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» *Петро Кендзьор*; завідувач лабораторії національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України *Катерина Журба*; головний спеціаліст відділу змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин головного управління загальної середньої та дошкільної освіти Директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Міністерства освіти і науки України *Роман Гладковський*; заступник директора з навчально-виховної роботи Нововолинського міжшкільного ресурсного центру Нововолинської міської ради Волинської області *Віктор Поліщук*.

Інститут педагогіки НАПН України

Круглий стіл «Практична реалізація ідей національно-патріотичного виховання: реалії, проблеми та перспективи» у межах VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді засобами козацької педагогіки, екологічної, краєзнавчої та художньо-естетичної роботи» (20-21 квітня 2023 р.). Організаторами конференції виступили Інститут педагогіки НАПН України спільно з Відкритим міжнародним університетом розвитку людини «Україна».

Основними завданнями круглого столу стало представлення доробку науковців НАПН України з питань національно-патріотичного виховання, аналіз та обговорення у середовищі науковців і освітян-практиків стану національно-патріотичного виховання в Україні, визначення проблем і окреслення перспектив реалізації напрацьованих у науці ідей і положень в освітню практику.

Учасники круглого столу — близько 90 викладачів, науковців, методистів, відповідальних за виховну роботу, і кураторів академічних груп, представників студентського самоврядування Університету «Україна», студентів та педагогів-практиків з різних регіонів України (Черкаси, Київ, Попасна, Бахмут, Ірпінь, Буча, Львів та інші).

В обговоренні зосереджено увагу на сучасних викликах формування національної та мовної ідентичності, питаннях національної солідарності, національно-патріотичного виховання в умовах війни росії проти України та практичній діяльності сучасного вчителя через використання активних та інтерактивних методів виховної роботи.

Метою *онлайн-презентації для кураторів навчально-відокремлених підрозділів (НВП) України щодо впровадження основних положень Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 рр.* (10 травня 2023 р.) було ознайомлення кураторів НВП з основними ідеями національно-патріотичного виховання у контексті сучасних викликів; надання конкретних рекомендацій з метою впровадження їх в освітній процес закладів загальної середньої і вищої освіти.

У межах міжрайонного *семінару-практикуму «Національно-патріотичне виховання учнів засобами козацької педагогіки, екологічної, краєзнавчої та художньо-естетичної роботи»*, що відбувся 15 лютого 2023 р. на базі Малютянської гімназії Боярської міської ради, обговорено проблеми національно-патріотичного виховання і шляхи їх розв'язання в умовах війни та супутніх викликів. Співорганізаторами семінару виступили: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Інститут педагогіки НАПН України; Інститут проблем виховання НАПН України; Науково-дослідний інститут козацтва Інституту історії України НАН України; Святошинська районна в місті Києві державна адміністрація, інші (Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2023).

Понад 100 учасників семінару — науковці, викладачі закладів вищої освіти, освітяни-практики, управлінці ознайомлені з основними ідеями; отримали конкретні рекомендації для впровадження засобів козацької педагогіки в освітній процес закладів загальної середньої і вищої освіти. Крім того, учасники семінару мали можливість познайомитися із практичною реалізацією національно-патріотичного виховання у Малютянській гімназії, засобами козацької педагогіки, із

авторською програмою вчителя історії Т.В. Клименко «Лицарство козацьке», авторською виховною програмою директора гімназії Л.І. Бондар «Виховуємо українського патріота». На виставці можна було переглянути проекти учнів та вчителів гімназії, творчі роботи учнів.

Під час семінару відбулася церемонія нагородження почесними грамотами Чорноморського козацького війська за вагомий внесок у волонтерському русі.

18 травня 2023 р. відбулася щорічна *IV Міжнародна наукова конференція «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки»*, присвячена Всесвітньому Дню вишиванки, яку проводить відділ навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України спільно з творчою навчально-науковою лабораторією «Гірська школа Українських Карпат» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Захід проходив у режимі offline та online у залі Інституту педагогіки НАПН України та об'єднав понад 190 учасників — науковців, викладачів, учителів, методистів, студентів.

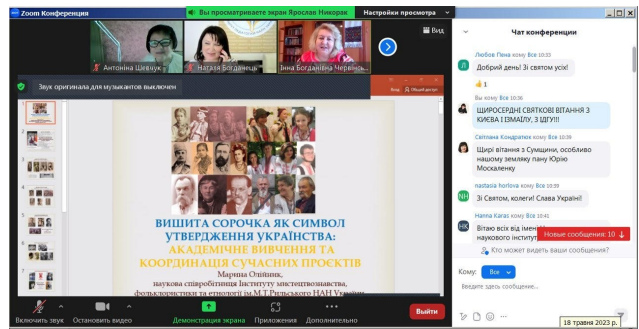
Метою конференції є обговорення актуальних проблем збереження української національної ідентичності, розкриття освітнього феномену українських оберегів в епоху цифровізації суспільства, акцентування уваги на національних архети-

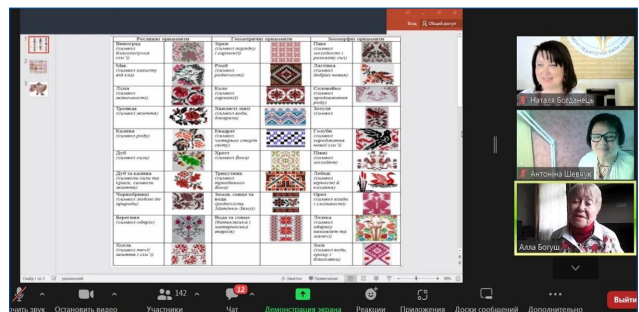
пах української мови, формуванні культурної компетентності здобувачів освіти, об'єднання українців з різних куточків не лише України, а й світу.

Тематичні напрями роботи конференції:

1. Українська вишиванка, мова та освіта в умовах війни.
2. Соціокультурні трансформації українських національних символів у час воєнної агресії.
3. Освітній феномен українських оберегів в епоху цифровізації суспільства: регіональний контекст.
4. Формування культурної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти.
5. Національно-патріотичне виховання засобами народного мистецтва в інклюзивному просторі.
6. Вишиванка як об'єднавчий код українців у світі.

На конференції розглянуто питання, пов'язані з різними аспектами етнокультурного та освітньо-виховного потенціалу української вишиванки: українська національна ідентичність, питання мови та культури в умовах війни, соціокультурні трансформації українських національних символів у час воєнної агресії, освітній феномен українських оберегів в епоху цифровізації суспільства, національні архетипи української мови, формування культурної компетентності здобувачів освіти, вишиванка як об'єднавчий код українців у світі та багато інших питань.

Представлено дослідження науковців, методичні напрацювання педагогів-практиків, викладачів, вчителів, керівників гуртків, майстрів, мит-

ців з усієї України та української діаспори, роботу з учнями щодо патріотичного виховання засобами народного одягу, зокрема, вишиванки (Богданець-Білокаленко, 2023).

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Щорічний *вебінар «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства»*, присвячений Міжнародному дню рідної мови (International Mother Language Day 2023). Тема Міжнародного дня рідної мови 2023 року – «Багатомовна освіта – необхідність трансформації освіти» («Multilingual education – a necessity to transform education») (15 лютого 2023 р.)

Організатори: відділ змісту і технологій педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України спільно з кафедрою ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», Інститутом української мови НАН України, Інститутом української літератури імені Тараса Шевченка НАН України, Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка, первинним осередком товариства при ІПООД.

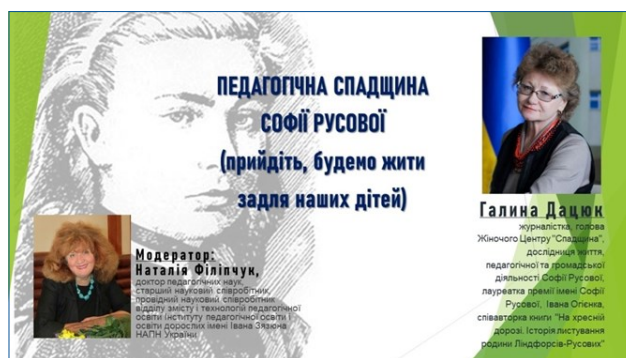
Метою вебінару є просвітницька місія партнерства наукових установ, закладів фахової передвищої і вищої освіти, заклади загальної освіти у дієвій реалізації політики україномовного навчання та раціональної підтримки багатомовної освіти; утвердження цінності мови як маркеру української ідентичності в умовах воєнних реалій.

За результатами заходу висловлено рекомендації щодо якісної зміни вектору змісту навчання на україноцентричних засадах, обов'язковість курсів з української мови, культури, історії в усіх закладах освіти, оновлення навчально-методичного супроводу вивчення української мови, повернення до проведення окремого зовнішнього незалежного оцінювання з української мови тощо.

Учасники вебінару (170 осіб): громадські діячі, науковці, студенти, магістранти, аспіранти, докто-

ранти, викладачі закладів фахової передвищої і вищої освіти, викладачі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, Київського фахового професійно-педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка та ін., учителі загальноосвітніх і дошкільних закладів (Вовк, 2023).

Гостьова лекція «Педагогічна спадщина Софії Русової (прийдіть, будемо жити задля наших дітей)» у межах серії просвітницьких вебінарів «Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле» (10 березня 2023 р.).

Організатори: відділ змісту і технології педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна спільно з кафедрою ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Запрошений лектор — Галина Дацюк, журналістка, голова Жіночого Центру «Спадщина», дослідниця життя, педагогічної та громадської діяльності Софії Русової, лауреатка премії імені Софії Русової, Івана Огієнка.

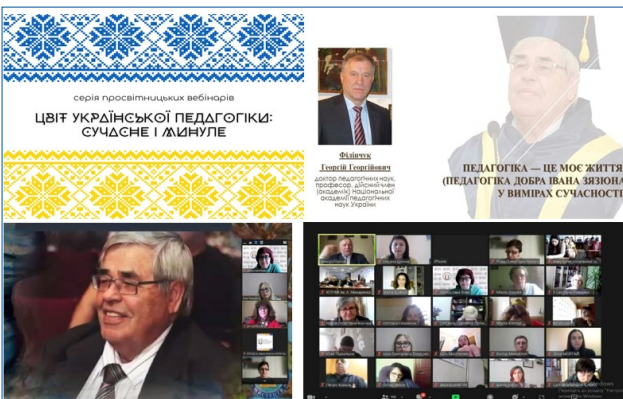
Метою заходу було висвітлити постать Софії Русової — однієї з героїнь українського відродження, яка все життя, всі сили і все своє майно віддавала на те, щоб Україна здобула добробут і незалежність і ніщо не спиняло її енергії в боротьбі за український ідеал громадянської і політичної праці.

За результатами заходу визначено основну ідею педагогічної діяльності Софії Русової — створення національної системи освіти, функціонування школи й виховання у повній відповідності з особливостями й потребами своєї нації.

Учасники заходу (більше 250 осіб) — викладачі, студенти, магістранти Уманського державного

педагогічного університету імені Павла Тичини, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, Київського фахового професійно-педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка та ін. (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023b).

Гостьова лекція «Педагогіка – це моє життя». Педагогіка добра Івана Зязюна у вимірах сучасності» до 85-річчя з дня народження академіка Івана Андрійовича Зязюна у межах серії просвітницьких вебінарів «Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле» (3 березня 2023 р.)

Організатори: відділ змісту і технології педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна

Лектор: *Георгій Філіпчук*, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, почесний доктор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, заступник голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, голова Конгресу українського інтелекту.

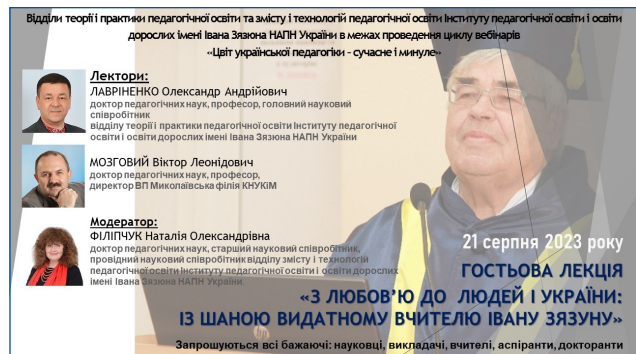
Мета заходу полягала у розкритті актуалітетів спадщини Івана Андрійовича Зязюна, знаного вченого сучасності, засновника «педагогіки добротворення», теорії і практики педагогічної майстерності в Україні, у вимірах україноцентричності сучасної освіти та викликів, що постали перед освітою в умовах Національної визвольної війни України проти РФ.

Результатами заходу є визнання того, що спадщина Івана Андрійовича Зязюна має стати об'єктом ґрунтовного дослідницького осмислення задля утвердження цінностей педагогічної діяльності на засадах добротворення поваги і уваги до

особистості дитини, оновлення моделі підготовки сучасного вчителя. Конструктивне використання наукових надбань академіка і здобутків представників його наукової школи формує основи культури педагогічної професії, сприяє престижності вчительського фаху.

Учасники заходу (більше 200 осіб) – викладачі, студенти, магістранти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, Київського фахового професійно-педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка та ін. (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023a).

Гостьова лекція «З любов'ю до людей і України: із шаную видатному Вчителю Івану Зязюну» у межах проведення циклу вебінарів «Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле» (21 серпня 2023 р.).

Організатори: відділ теорії і практики педагогічної освіти (зав. відділу — професор *Лариса Петренко*) та відділ змісту і технологій педагогічної освіти (зав. відділу — професор *Мирослава Вовк*) ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України.

Лектори: доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти *Олександр Лаврінченко* та доктор педагогічних наук, професор, директор ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» *Віктор Мозговий*.

Метою заходу було вшанування світлої пам'яті великого Вчителя, академіка, філософа, вченого, багаторічного директора Інституту педагогічної

освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Результатами заходу є підсумок про створення за участі колективу Інституту заходів щодо збереження пам'яті про відомого подвижника національної освіти, зокрема створено кімнату-музей педагога-філософа, функціонує музей-садиба у с. Пашківка Чернігівської області; відкрито меморіальну дошку на фасаді Інституту; досліджується його спадщина; набули розвитку видання, засновані з його ініціативи (фаховий збірник наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії») тощо.

Близько 100 учасників, зокрема вчителі, науковці, аспіранти, докторанти, студенти з різних куточків України, а саме: Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Прикарпатського Національного університету імені Василя Стефаника, Сумського ДПУ імені А.С. Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, ІППО Чернівецької області, Тернопільського НПУ імені Володимира Гнатюка, ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти», Інституту проблем виховання НАПН України, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Інституту педагогіки НАПН України, Українського інституту підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіо і преси.

Щорічна XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи» (27-28 вересня 2023 р.)

Організатори: відділ музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» за підтримки науковців відділу змісту і технологій педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України.

Метою заходу було розкриття сучасних викликів у розвитку музейної педагогіки в Україні, зпоміж яких: світоглядне осмислення музейної

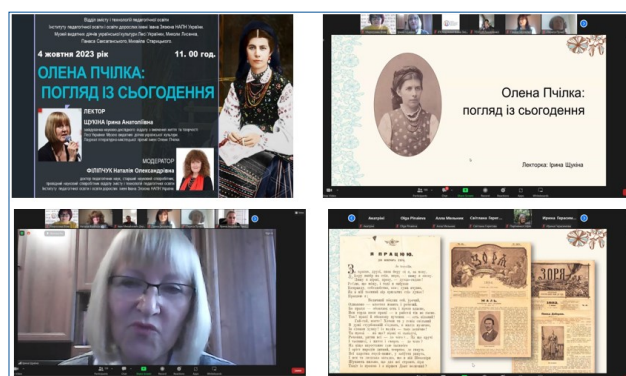
політики; досвід функціонування шкільних музичних музеїв; значення меморіальних музеїв в Україні; музей та війна: досвід співіснування; музейна комунікація в умовах геноциду; музейна педагогіка в контексті української культури тощо.

За результатами проведення заходу було сформульовано рекомендації щодо актуалізації проблеми утвердження української ідентичності; оновлення змісту освіти на основі ціннісного вивчення надбань української культури, що акумульовано насамперед у музейних осередках, в умовах війни, підготовлено збірник матеріалів конференції (Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи, 2023).

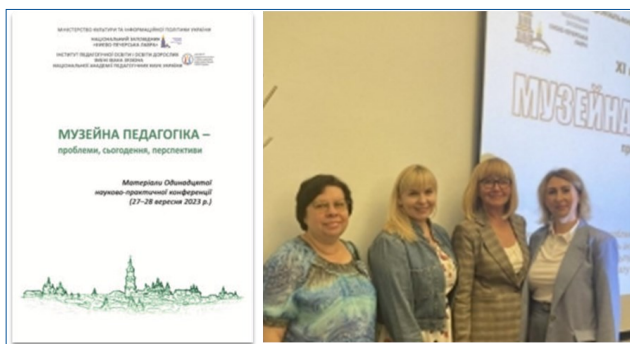
Участь у конференції взяли понад 100 учасників: музейні працівники, наукові співробітники, аспіранти, студенти, викладачі, зокрема з Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» (м. Київ), Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»; Інтерактивного музею В. Скуратовського (музична школа № 6 імені В. Скуратовського, м. Дніпро); Львівського національного університету імені Івана Франка; Національного заповідника «Хортиця» м. Запоріжжя; закладу загальної середньої освіти I-III ступеня № 50 м. Львова та ін.

Гостьова лекція «Олена Пчілка: погляд із сьогодення» у межах проведення циклу вебінарів «Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле».

Організатори: відділ змісту і технологій педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна, первинний осередок Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка при ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, Музею видатних діячів української культури.

Запрошений лектор — *Ірина Щукіна*, завідувач науково-дослідного відділу з вивчення життя та творчості Лесі Українки Музею видатних діячів української культури, Лауреат літературно-мистецької премії імені Олени Пчілки.

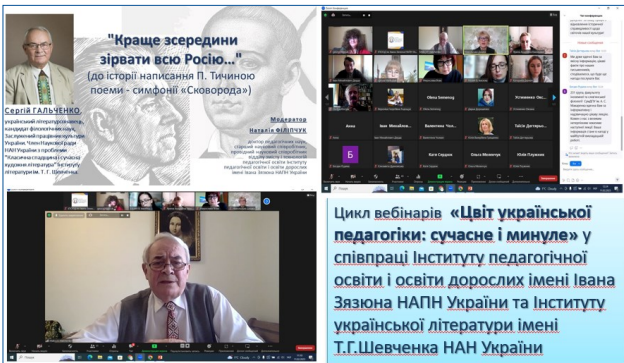

Мета заходу: розкрити унікальність особистості Олени Пчілки, її становлення як письменниці, збирачки фольклору, схарактеризувати її роль в особистісному і професійному розвитку Лесі Українки.

Результатом заходу стало збагачення знань студентів, магістрантів, аспірантів щодо маловідомих фактів життя Лесі Українки, її матері Олени Пчілки, формування національних цінностей на основі вивчення життєпису подвижниці української культури.

Учасники заходу (більше 220 осіб — викладачі, студенти, магістранти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, Київського фахового професійно-педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка та ін.

Гостьова лекція «Краще зсередини зрвати всю Росію...» (до історії написання П. Тичиною поеми-симфонії «Сковорода») у межах серії просвітницьких вебінарів «Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле» у межах проведення циклу вебінарів «Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле».

Організатори: відділ змісту і технології педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна, первинний осередок Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка при ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, Інститут української літератури імені Тараса Шевченка НАН України.

Запрошений лектор — *Сергій Гальченко*, кандидат філологічних наук, заступник директора Інституту літератури імені Тараса Шевченка з наукової і видавничої діяльності, завідувач відділу рукописних фондів і текстології, заслужений пра-

цівник культури України, лауреат Державної премії в галузі освіти.

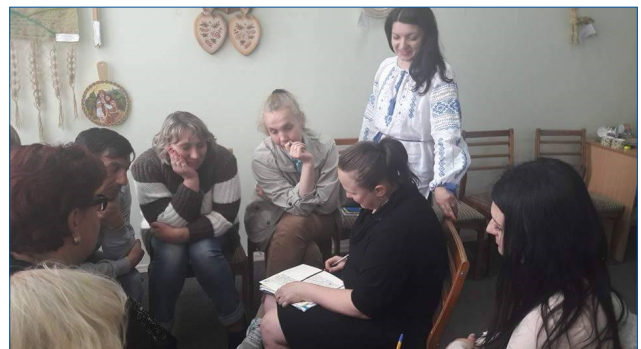
Мета заходу: проінформувати студентів, магістрантів викладачів, аспірантів про маловідомі сторінки життя і творчості Павла Тичини.

Результат заходу: проінформованість студентської молоді, науково-педагогічних працівників про архівні матеріали Інституту української літератури імені Тараса Шевченка НАН України, про творчу спадщину Павла Тичини, яку впорядкував і прокоментував С. Гальченко, запропоновано форми і методи вивчення маловідомих сторінок життя письменника у закладах загальної середньої і вищої освіти.

Учасники заходу (більше 50 осіб) — викладачі, студенти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, співробітники Меморіального музею Володимира Івасюка у Чернівцях.

Інститут проблем виховання НАПН України

Починаючи з 2015 року, Інститут проблем виховання НАПН України щорічно проводить *тренінг «З Україною в серці»*.

Мета тренінгу: підготовка методистів закладів післядипломної педагогічної освіти, педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, закладів позашкільної освіти, заступників директора з виховної роботи, інших фахівців до організації і здійснення патріотичного виховання та учнівської молоді.

Завдання тренінгу:

1. Поглиблення у слухачів знань про:

- патріотизм як суспільну та особистісну цінність;
- якості людини-патріота;
- концептуальні засади патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін;

- основні тенденції та зміст патріотичного виховання особистості; підходи до виховання громадянина-патріота;

- форми і методи патріотичного виховання старшокласників;

- міжнародні й вітчизняні орієнтири суспільної солідарності у патріотичному вихованні;

- тренінг як ефективну форму патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

2. Посилення мотивації слухачів щодо:

- здійснення патріотичного виховання;

- використання інноваційних форм і методів виховної роботи з дітьми та учнівською молоддю;

- розбудови партнерської взаємодії з національно-патріотичного виховання в місцевій громаді.

3. Формування практичних умінь щодо:

- організації продуктивної педагогічної взаємодії з дітьми та учнівською молоддю для спонукання зростаючої особистості до активного прояву соціальної позиції «патріота-громадянина»;

- самопрезентації досвіду роботи з національно-патріотичного виховання;

- налагодження партнерської співпраці з суб'єктами національно-патріотичного виховання на місцевому рівні;

- розроблення і реалізації програм з національно-патріотичного виховання;

- підготовки і проведення тренінгів з питань національно-патріотичного виховання.

За результатами проведених за програмою занять учасники тренінгу мають *знати*:

- сутність та складники патріотизму як суспільної та особистісної цінності; якості людини-патріота;

- концептуальні засади національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін;

- основні тенденції та зміст національно-патріотичного виховання особистості; підходи до виховання громадянина-патріота;

- форми і методи національно-патріотичного виховання старшокласників;

- міжнародні й вітчизняні орієнтири суспільної солідарності у національно-патріотичному вихованні;

- особливості організації і проведення тренінгу як ефективної форми національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді;

вміти:

- налагоджувати продуктивну педагогічну взаємодію з дітьми та учнівською молоддю для спонукання зростаючої особистості до активного прояву соціальної позиції «патріота-громадянина»;

- узагальнювати кращий досвід роботи з національно-патріотичного виховання;

- зміцнювати партнерську співпрацю з суб'єктами національно-патріотичного виховання на місцевому рівні;

- розробляти і реалізовувати програми з національно-патріотичного виховання на місцевому рівні;

- проводити тренінги з питань національно-патріотичного виховання.

На базі закладів вищої освіти від 2018 року щорічно проводиться *квест «У пошуках козацьких скарбів»*, мета якого — формування у студентів національно-культурну ідентичність та інтерес до української культури; поглиблювати знання про козацькі звичаї та традиції, народний побут; виховувати любов до України, рідної мови, фольклору, а також моральні якості взаємодопомоги, партнерства, дружби, поваги, гідності.

Завдання:

- ознайомити з різними видами квестів та особливостями їх застосування у виховній практиці закладів загальної середньої освіти;

- формувати інтерес до української культури, традицій, фольклору, мови;

- розвивати обізнаність, навички командної взаємодії, згуртованості, мовної стійкості;

- навчити використовувати методику квесту на практиці.

Результати: поглиблення знань про види квестів, особливості їх організації та проведення, виявлення згуртованості, стійкого інтересу до української культури, мови; уміння використовувати технологію квесту у власній педагогічній діяльності.

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Практичне заняття «Візуалізація уявлення про справжнього українця та псевдоукраїнця» відбулося 18 травня 2023 р.

До фестивалю науки вчені лабораторії психології політичної поведінки молоді Інституту провели практичне заняття для студентів Академії

мистецтв імені Павла Чубинського. Практичний захід було організовано з метою активізації національно-патріотичних настанов молоді. Використано засоби візуалізації та методи групової дискусії. Практичне заняття провели завідувач лабораторії Остапенко Ірина Віталіївна та старший науковий співробітник Скнар Оксана Миколаївна. Для активізації національно-патріотичних настанов молоді використано проєктивну техніку колаж. Одній групі студентів було запропоновано створити колаж, що репрезентує уявлення про справжнього українця, іншій — про псевдоукраїнця. Студенти мали підписати кожний візуальний образ у створеному колажу. Вибір картинок та їх розташування були результатом обговорення в групі. Методика дала змогу в підсумку ідентифікувати цінності, які репрезентували візуальні образи (картинки), та активізувати рефлексію щодо національно-патріотичних настанов (Остапенко & Скнар, 2023).

Для працівників центрів підвищення кваліфікації системи Центрів Зайнятості 4 жовтня 2023 р. проведено тренінг «Специфіка взаємодії кар'єрних радників центрів зайнятості з ветеранами та їх родинами, військовополоненими, звільненими з полону, а також особами, які перебували на окупованій території».

Завданнями тренінгу було навчання кар'єрних радників центрів Зайнятості основам взаємодії в вразливими верствами населення, зокрема спрямовувати осіб, що зазнали травми війни до ствердження громадянської української ідентичності, прояву патріотизму.

За сприяння благодійного фонду імені О. Фельдмана з квітня по серпень 2023 р. у м. Харкові реалізовано проєкт «Сила життя», на основі авторської програми О. Плетки «Психосоціальна підтримка родин під час війни та повоєнний час». Основними завданнями якого визначені: відновлення населення, постраждалого внаслідок війни, підтримка родин з дітьми, виявлення особливостей прояву патріотизму.

До проєкту долучилися 84 родини (батьки та діти загалом 168 осіб) з м. Харкова, підготовлено 11 фахівців для роботи з родинами. За результатами опитування до і після проєкту спостерігається позитивна динаміка психологічного стану майже у всіх учасників.

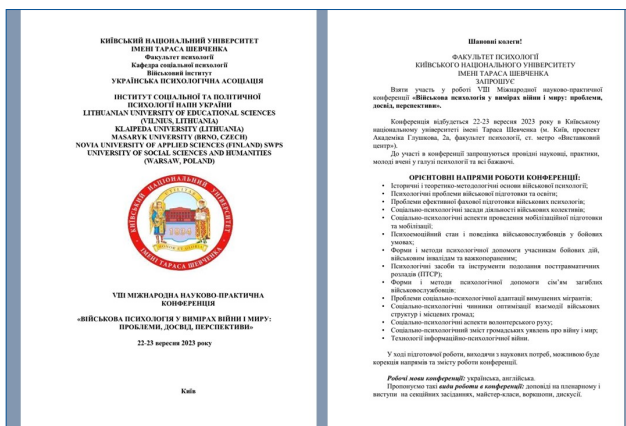
Упродовж липня — серпня 2023 р. за участі Української асоціації психотерапевтів і бізнес тренерів «Психологи на війні» відбувся тренінг з «Опанування навичок психологічної допомоги і самопомоги, ствердження громадянської української ідентичності» на базі Херсонської загальноосвітньої школи № 50.

Учасниками тренінгу опановані навички психологічної допомоги і самопомоги, виконання завдань тренінгу сприяло ствердженню громадянської української ідентичності, розвитку особистого потенціалу, готовності до професійної педагогічної праці, відновленню особистого по-

тенціалу залучених працівників шкільної та дошкільної освіти м. Херсона.

VIII Міжнародна науково-практична конференція «Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи» (22-23 вересня 2023 р. м. Київ) Спів організатори: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, Факультет психології та Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Українська психологічна асоціація, Литовський університет педагогічних наук, Університет Клайпеда, Masaryk University, Novia University of Applied Sciences, SWPS University of Social Sciences and Humanities.

Конференція присвячена висвітленню питань психологічної захищеності вимушених переселенців, специфіки переживання комбатантами психоемоційних станів, подолання стресового стану та посттравматичного стресового розладу солдатським та офіцерським складом в ході антитерористичної операції, розвитку мотивації до військово-професійної діяльності, психологічних особливостей впливу смисложиттєвих феноменів на процес адаптації поранених військовослужбовців до подальшого життя, ресоціалізації воїнів тощо.

Беззаперечна актуальність тематики конференції пов'язана із необхідністю розбудови української армії та підготовки фахівців, в тому числі й військових психологів, які забезпечують її боєздатність, розгортання психологічної роботи з категоріями населення, які постраждали від бойових дій. Військова психологія обслуговує такі практичні задачі як психологічна реабілітація учасників бойових дій та членів їх сімей, вдосконалення системи професійно-психологічного відбору мобілізованих військовослужбовців в роботі військових комісаріатів, психологічні аспекти взаємодії у військових підрозділах, психологічне забезпе-

чення діяльності військ у контексті імплементації військових стандартів НАТО та багато інших.

В межах конференції вченими Інституту оприлюднені наукові доповіді:

1. Васютинський В.О. «Оцінні вияви ідентичності української молоді в умовах війни».
2. Губеладзе І.Г. «Психологічна підтримка дітей в умовах війни: техніки зцілення».
3. Коробка Л.М. «Адаптація спільноти до умов війни: пошук ефективних стратегій та шляхів подолання наслідків».
4. Чижевський С.О. «Актуальні проблеми розвитку системи психологічного забезпечення».

Проведено:

майстер-клас «Психологічні техніки опрацювання травматичного досвіду і подолання інтрузій» (І.Г. Губеладзе);

круглий стіл «Об'єднані і роз'єднані війною українці: психологічні джерела співіснування» (модератор – В.О. Васютинський).

Інститут обдарованої дитини НАПН України

У тісній і плідній співпраці з Національним центром «Мала академія наук України» в рамках Всеукраїнської літньої школи 5 липня 2023 р. проведено лекція і практичне заняття «*Моніторинг наслідків російсько-української війни інструментами дистанційного зондування Землі (ДЗЗ)*». З метою формування цифрової грамотності учнів через вміння працювати з геоданими із супутникових знімків учні познайомилися з ресурсами та методикою роботи із відкритими супутниковими знімками та можливістю їх використання для моніторингу картини військових дій.

Інститутом спільно з Київською Малою академією наук за участі Музею становлення української нації та Національного меморіального комплексу Героїв небесної сотні — Музей революції гідності розпочато реалізацію проекту «*Незламність – генетичний код української нації*». Термини виконання: 2023-2026 рр.

Мета проєкту:

- застосування освітнього тематичного контенту під час проведення виховних заходів серед учнівської молоді у сфері утвердження української національної та громадської ідентичності;

- діалогізація теми війни серед школярів відповідно до вікових особливостей, їхні роздуми і висновки, зроблені на основі верифікованих фактів.

Завдання проєкту:

- формування у дітей та молоді активної громадської позиції на основі поваги до прав людини, духовних цінностей українського народу, національної самобутності, патріотизму, поваги до державних символів, державної мови, суспільно-державних цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави;

- формування та збереження української національної ідентичності учнівської молоді, яка усвідомлює свою належність до української нації;

- поширення інформації про ветеранів війни та вшанування пом'яті загиблих ветеранів війни.

- формування в учнівської молоді готовності до виконання конституційного обов'язку щодо захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Передбачається участь у проєкті закладів загальної середньої освіти України, наукових установ, закладів вищої освіти, національних та наукових бібліотек, музейних установ, громадських та благодійних організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Богданець-Білоskalенко, Н. (Ред.). (2023). *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: збірник тез IV Міжнародної онлайн-конференції, 18 травня 2023 р. Київ: Педагогічна думка.

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». (2023, 1 березня). *Національно-патріотичне виховання учнів засобами козацької педагогіки, екологічної, краєзнавчої та художньо-*

естетичної роботи. <http://surl.li/mmbpy>
Вовк, М.П. (2023). Актуалітети рідномовної освіти в умовах воєнного часу (про результати проведення щорічного вебінару «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку» до міжнародного дня рідної мови 2023). *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5102>

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. (2023а, 3 березня). *Гостьова лекція «Педагогіка – це моє життя. Педагогіка добра Івана Зязюна у вимірах сучасності» До 85-річчя від дня народження академіка Івана Андрійовича Зязюна*. <http://surl.li/lnfsf>

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. (2023б, 10 березня). *Гостьова лекція «Педагогічна спадщина Софії Русової (Прийдіть, будемо жити задля наших дітей)»*. <http://surl.li/lnfsf>

Інститут проблем виховання НАПН України. (2023). *Методологічний семінар «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання»*. <https://ipv.org.ua/2023/seminar-2/>

Міністерство освіти і науки України. (2022, 6 червня). *Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 (527)*. <http://surl.li/ceowq>

Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. (2023). *Матеріали Десятої науково-практичної конференції (27-28 вересня 2023 р.)*. Київ: Національний заповідник «Києво-Печерська лавра».

Національна академія педагогічних наук України (2023, 6 квітня). *Відбувся Методологічний семінар НАПН України «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання»*. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2996/>

Остапенко, І. В., & Скар, О.М. (2023). Активізація національно-патріотичних настанов молоді засобами візуалізації в освітній практиці. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-4. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5140>

Слижук, О.А. (2023). Формування національної самосвідомості учнів у процесі навчання літератури в 5-6 класах НУШ. У Шостак, О.Г. (Ред.). *Національна ідентичність у мові та культурі*: збірник матеріалів XV міжнарод. конф., 27-28 квітня 2023 р., м. Київ. (с. 372-381). Київ: Талком. <https://lib.iitta.gov.ua/735286>

Череповська, Н.І. (2023). *Патріотизм молоді цифрової доби: інноваційні засоби розвитку*: навчально-методичний посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД. https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/posib_cherepovska_2023.pdf

Яценко, Т.О. (2023). Національно-патріотичний компонент навчання української літератури в реаліях Нової української школи. У Жосан, О.Е. (уклад.). *Виховання громадянина-патріота в умовах реалі-*

зації завдань концепції «Нова українська школа»: збірник матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенко, 15 березня 2023 р. (с.276-280). Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». <http://lib.iitta.gov.ua/734859/>

Яценко, Т.О. (2023). Шкільний курс української літератури в проєкції формування національної свідомос-

ті учнів Нової української школи. У *Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах*: збірник матеріалів IV всеукр. наук.-практ. конф., 27 квітня 2023 р. Київ. <http://lib.iitta.gov.ua/735296/>

SCIENTIFIC AND PRACTICAL ACTIVITIES (PROJECTS) OF NAES OF UKRAINE ON NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION

Volodymyr Lugovyi

DSc in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, First VicePresident, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Oleh Topuzov

DSc in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, Vice-President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Iryna Reheilo

DSc in Pedagogy, Senior Researcher, Head of the Scientific and Organisational Department, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Iryna Hudym

PhD in Pedagogy, Senior Researcher, Senior Research Fellow of the Scientific and Organisational Department, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The publication presents a list and a brief overview of scientific and practical events (projects) organized and conducted by the scientific institutions of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine during 2023. In pursuance of the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On Some Issues of National and Patriotic Education in Educational Institutions of Ukraine" of June 6, 2022, No. 527, the institutions of NAES of Ukraine are successfully implementing the Action Plan for the implementation of the Concept of National and Patriotic Education in the Education System of Ukraine until 2025, approved by the Resolution of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. These activities and projects present the results of research by scientists of NAES of Ukraine, in particular, an analysis of the state of national-patriotic education in Ukraine, identification of problematic issues, and outlining the prospects for implementing ideas and provisions developed in science into educational practice.*

Keywords: *national and patriotic education; activities; projects; scientific institutions of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.*

Дата публікації: 27 жовтня 2023 р.